

УДК 347.1

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Півненко Л.В., ст. викладач

(Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка)

Розбудова України як демократичної, правової, соціальної держави вимагає формування нових підходів щодо реалізації та захисту прав людини. Конституція України визначила екологічні права і свободи людини як найважливішу соціальну цінність, закріпила найбільш важливі принципи та форми використання природних ресурсів, вимоги щодо охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки у процесі реалізації функцій різних державно-правових структур державної влади. Зокрема, ст. 16 Конституції України передбачає, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу визнано обов'язком держави.

Окрім того, поряд із іншими правами людини і громадянина Конституція України, закріпила право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля, надавши цьому фундаментальному, природному праву людини статус конституційного. Відповідно до ст. 50 Основного Закону України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. [1]

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля притаманне людині від часу її народження і є фактичним правом кожного громадянина вимагати дотримання еколого-правових приписів. Цьому праву відповідає обов'язок кожного і держави щодо його забезпечення. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля вміщує у своїй основі низку галузевих прав: право на стабільну екологічну обстановку; право на екологічне благополуччя; право на якісне, сприятливе, здорове навколишнє природне середовище; право на використання корисних властивостей природи для задоволення необхідних життєвобезпечувальних фізіологічних і духовних потреб; право на охорону життя і здоров'я від несприятливих природних умов і природно-антропогенних факторів. [2, с. 35-37].

У науковій доктрині існують різні точки зору щодо самого поняття та визначення змісту конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. На думку Іванюшенко В.В., право на безпечне для життя і здоров'я довкілля – це закріплена в Конституції і гарантована державою сукупність історично обумовлених ступенем розвитку суспільства можливостей кожного вільно користуватися безпечним довкіллям, стан якого відповідає встановленим нормативам його якості, з метою задоволення своїх життєво важливих потреб та інтересів. [3; с. 18]

Бредіхіна В.Л. стверджує, що структура права на безпечне навколишнє природне середовище включає такі основні елементи: 1) право проживання у навколишньому середовищі, безпечному для життя і здоров'я людини; 2) право на безпечне природоресурсування; 3) можливість здійснювати власні правомірні дії з реалізації та захисту права на безпечне довкілля; 4) право вимагати від усіх зобов'язаних осіб (у тому числі й від держави) виконання визначених дій, спрямованих на реалізацію цього права; 5) право на звернення у відповідні органи з метою захисту порушеного права; здійснення його захисту всіма правовими способами (у деяких випадках — самозахист). [4, с. 19-20].

Доліджуючи місце і роль права фізичної особи на безпечне для життя і здоров'я довкілля у загальній системі особистих немайнових прав, Орловська Я. Б., зазначає, що зміст права на безпечне для життя і здоров'я довкілля полягає в наступному: по-перше, дане право нерозривно пов'язане із правом людини на життя та здоров'я, що характеризує його гуманістичну спрямованість та обумовлює особливу законодавчу гарантованість. По-друге, право фізичної особи на безпечне для життя і здоров'я довкілля має здебільшого немайновий характер, проте воно не виключає право людини на відшкодування майнової та моральної шкоди у зв'язку із заподіянням їй шкоди у контексті порушення її права на безпечне довкілля, як біологічному і соціальному організмі. По-третє, право фізичної особи на безпечне для життя і здоров'я довкілля є невід'ємною частиною фізичної особи, воно не може бути відчуженим.[5, с. 24]

Аналізуючи вище викладене можна констатувати, що право на безпечне для життя і здоров'я довкілля – одне із фундаментальних і всеосяжних суб'єктивних прав людини і громадянина, що зачіпає основи життєдіяльності, пов'язані з підтримкою нормальних екологічних, економічних і естетичних умов життя. Саме тому, дане право закріплене, перш за все, в Конституції. Інші екологічні права, які передбачені законодавством, по суті, виступають засобами його реалізації. Захист гарантованого ст. 50 Конституції України права на безпечне для життя і здоров'я довкілля є одним з найважливіших завдань України як демократичної, правової, соціальної держави.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 року, № 30. – Ст.141.
2. Андрейцев В. І. Екологічне право: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Вентурі, 1996. 208 с.
3. Іванюшенко В.В. Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля: поняття та зміст. / В.В. Іванюшенко // Правничий вісник Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – К., 2010. – Вип. 6. – Т. 1. – С. 17–23.
4. Бредіхіна В.Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище) / За ред. проф. М.В. Шульги: Монографія. — Харків : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2008. — 168 с.
5. Орловська Я. Б. Місце і роль права фізичної особи на безпечне для життя і здоров'я довкілля у загальній системі особистих немайнових прав // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2019. – №2(20). – С. 2-25.